

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

Novam ephemeriden, cui titulus „Fejérmegyei Napló” a vobis institudam ad cat olicarum partium: proposita promovenda, id equidem probamus libenter (Az állatok katolikusok törekvéseinek előmozdítására „Fejérmegyei Napló” cím alatt létesített új lapot mi örömmel helyesljük XIII. Leó pápa Zichy Nándor grófhhoz, 1895. március 6-án.)

Előfizetési árak:
1 évre 12 kor., 1/2 évre 6 kor., 1/4 évre 3 kor.
Egyes szám ára 10 fill.

Felélős szerkesztő:
BILKEI FERENC.

Megjelenik: kedden, csütörtökön és szombaton este.
Szerkesztőség és kiadó-hivatal: **Szent-István-tér 1.**
Egyes számok kaphatók: a dohánytőzsdében.

A szövetkezeti eszme az új korszakban.

Sokak előtt meglepetés volt, mi természetesen tartottuk, hogy *Széchenyi* Viktor gróf, vármegyénk és városunk főispánja nyíltan állást foglalt a szövetkezeti eszme mellett.

Az új kor szelleme, a nemzeti eszme diadalmas előnyomulása, a magyarság alapjainak megerősítése minden vonalon, természetesen magokkal hozták ezt.

Darányi Ignác volt ennek a szellemnek első feckéje. Ő volt az, aki a felvidéken Egán Ede kezei által az összeroszkadni készülő, kiszípolozott rutlién nép hóna alá nyult s a szövetkezetekkel teljesen behálózta az egész felvidéket. Egán áldozatul esett az ellene támadt viharok. Sőt megingott Darányi egész műve is. Hiszen a feláradott régi rendszer, a Tiszák szelleme, amint nem munkálta a nemzeti eszmét, ép úgy ellensége volt a kis emberekkel való bibelődésnek. Ezek az urak csak nagyban dolgoztak. Teszem azt, a román petroleumforrások illata körül, az Iparbank részvényeivel, amelyek után épen a kis emberek könyve hullottak legsűrűbben. Darányit leszorították a szereplés színpadáról, sőt min-

denféle érvényesülése ellen is esküdtek, hogy megkezdett nagy munkáját a mérgezők gyilkos lehellete vette körül, az is természetes.

Az új korszak a nemzeti megizmosodás korszaka

Aki átérzi ennek szellemét, aki munkássá vá szegődött, az elűről kezdi az építést. Ott, ahol korhadzott már minden fal, ahol szélvész járt keresztül-kasul a fedeleken.

Széchenyi Viktor gróf a szövetkezeti eszme barátja volt már akkor, amikor sárpentelái gazdaságát átvette — Az első években már megalakította Sárszentmihály, Urhida és Sárpentele számára a hitelszövetkezetét, amely azóta is virágzik s áldása az egész környéknek. A mi főispánunk ott élt a nép között. Láttá és látja annak élete körülményeit, látja bajait, szükségleteit, tudja hogy mi okozza annak tönkremenését s tudja azt is, hogy irott malaszt nem emeli ki a mi népünket a lejtőn való süllyedésből. Fel kell benne ébreszteni az öntudatot, a saját erejének megismerését s mikor mindez megvan, értelmes, jóakaratu, becsületes lelkeknek kell a vezérserepet átvenni s folytonos — sokszor fárasztó buzdítás árán kell munkálni az előrehaladás nehéz feladatát.

A szocializmus ellen is bajos dolog szóval és írásokkal küzdeni csupán. Mi a szocializmus gyökere? Kenyérkérdés. Az új apostolok mesébe illő ígéretekkel a másik oldalra pedig gyűlölettel táplálják. Ha a mi népünk azt látja, hogy az a feketének hirdetett, gyűlöletes színből feltüntetett mágnás, földesur, pap, tanító, jegyző az ő kis dolgai, anyagi ügyei iránt is érdeklődik, önkéntelenül is lehanyatlak a karja, melyet a régi kenyéradó ellen felemlt. Jó akaratot, igazi tettekben nyilvánuló jó akaratot kell mutatni a mi népünk iránt. Be kell bizonyítani, hogy a nemzet testének érezzük őt, a mint hogy mi is annak tagjai vagyunk s a mi neki fáj, bennünket is éget, a mi az ő öröme, nekünk is vigasztalásul szolgál. Az ő java a mi javunk s az ő tönkrejutása a mi hazánk szerteszülését jelenti.

A tisztességes kereskedelem pedig s egy percig se féltse a maga existenciáját a szövetkezeti eszmétől. Először is, ott a hol a kereskedők a méltányosság és igazságosság elvei alapján dolgoztak; a hol elvük nem a kizsákmányolás, a maguk hirtelen emelkedése volt, hanem élni és mást is élni engedni — ott a szövetkezeti eszme úgysem találja meg a maga erős talaját. A hol azonban egy-két

A FEJÉRMEGYEI NAPLÓ TÁRCAJA.

Képek az Új-világból.

A beköszöntőt New-Yorkba már megirtam; nem volt himnusz, sem dal, de panilát sem. A szárazföldi New-York ott a kikötő körül nem is érdemel mást. Sem az „egyet sötör” 20—30 emeletes házak, sem az utca nem inspiráltak himnuszra. Így került azután a leírásba a hajdani Léva és Zsolna s a még mindig modern, nyitrai Párutca! Bocssánnak meg a yankeek s javuljanak. Egetsöprő házaik szerénytelenül ékelenek, a többi pedig tulnyomó részben éketlenül szerény. Ezt a jellemzően amerikai házról, a „ház-fajról” írom. Mert az „echt” amerikai ház olyan mint a yankee maga; ez utóbbi ugyanis simára van festülve, simára van borotválva s amellet mégis szögletes; olyan a háza is. Préselt vörös téglákból emelkednek falai; sehol bog, keret, sehol valami parkányzatféle rajta; ablakmélyedéseik is keretetlenül néznek az utcára; magának az ablaknak sehol szárnya, sem egy, sem kettő; föl-le tologatják eresztékeikben s két-háromféle függönnyel is leplezik a szobahomálynak titkait. Nem kell éppen lelkesülnünk a modern építészetről, mely az építésből cukrást csinál, de valami a cukrázati ornamentikából ugyancsak megkivánnánk itt! Jó volna az amerikai építészeknek a torta díszítéshez is érteni!

A kőből, téglából való építés különben már magában véve is luxus! Az amerikai házak legnagyobb része azonban deszkából van összehozve, úgy falun, mint városban. Az amerikai nem ért rá eddig házat építeni; fabódéban lakik.

Neki eddig hazát kellett teremtenie; talán azután ráér házat emelni. A fabódék nem jellemzik a megállapodást. A fabódés lakosság egy fokkal áll magasabban, mint a sátoros nomádság. Amerikának készülöfélben levő típusát a deszka és a szeg adja; ezek az emberek még utban vannak. Nem mondom én, hogy tényleg nem háziasak s hogy a ház nem otthonuk; azt is tudom, hogy Svájcban, Tirolban s nálunk a hegyekben a faház az ember otthona, de ott a benyomás egészen más; a faépítkezésnek is más az oka. Előben itt Amerikában a városi s a falusi faház a nagy gazdagság s zűdületlen ipari és kereskedelmi tevékenység körében legjellemzőbben a sátozt juttatja eszünkbe. Az ilyen házat hamar lehet összeszögezni, el lehet vinni, sőt lehet fűrészelni is megfejteni. Boehm barátunk is, a clevelandi magyar plebános, elköltözött előbbi helyéről s nemcsak pipáit hanem házat is magával vitte. Pedig — ne vegye sértésnek a különben is kitűnő háziúr — nem ártott volna azt a fabódét ott hagyni, a hol volt.

Ha a legtöbb faház bódé, van közöttük csinos alkotmány is. Faozlopos pitvaraikkal, tarkára festett deszkáikkal, csipkés, függönyös ablakaikkal úgy néznek ki, mint a stülic-kalitkák. Mint a kalitkák, melyek zöld pázsitra vannak egymás mellé állítva. A zöld pázsit majdnem oly kellette az amerikai háznak, mint a deszka s a szeg; vagy legalább is annyira elválaszthatatlan attól, mint a bagó az amerikaiótól. Bagót, gumit, vagy valamilyen „kandit”, de valamit kell rágnia az amerikaiinak s a hölgyeknek itt is jár a szájuk, itt még akkor is, mikor egymagukban ülnek a „kárén” vagyis a villamoson s állnak a „stor” vagyis bolt ajtajában. Ez éketlen szokással együtt járnak éketlen köpködések s ékes köpő-ladák és

pökő lindzsák finom porcellánból. Tehát finom dolog nem-finom emberekkel! Ha tüz van, akkor e kalitka-házak legyenek a pázsitig; ha pedig a tüzet kikerülük, addig állnak, míg a szegek ki nem engednek. A városokban is szeretik e virányos, pázsitos utcákat; ahol ez nincs, ott a disztelen, borotva-stílus járja. Mondják, hogy amióta az olaszok nagy számmal bevándorolnak, azóta a házépítés is diszesebb. Tényleg látni New-Yorkban utcákat, melyek az európai feltéleny kritikust is kielégítik. Hanem hogy ezt a haladást az olaszoknak kelljen tulajdonítani, azon a magam részéről igen csodálkozom, mert egyszerűbb, disztelenebb s műzlés tekintetében sa nyarubb építést mint az olasz házat nem ismerek; van ugyan erkélye akár minden ablaknak, de az az erkély nem egyéb, mint a falba eresztett rostély, gyöngye vaslececskével keretelve. Ebből a műdarabból New-Yorkban is, meg a többi városban is látunk elég s hozzá még a háznak utcára néző oldalon, tehát a homlokzaton, emeletről-emeletre kapaszkodó vasletrát a tűzveszély idejére. Ezen ereszkednek le az újvilág lakói tűzvész esetén, lévén belül még a lépcső is fából, az pedig nem tűzáthatlan.

Ami azonban New-Yorkban bámulatra ragad s ha amerikai volnék, himnuszra inspirálna, az a tenger. A tenger s az azt hasító ezer meg ezer hajó; a tenger s a rajta nyüzsgő egész világ. Nem tudom, hogy van-e egyebé nagyszerűbb kikötő. Egymás mellett emelkednek a kereskedelmi társulatoknak s a forgalmi vonalaknak kiszálló és rakodói; ferry-board-nak nevezett uszó kaszinók, istállók és kocsiszinek közvetítik a közlekedést Jersey és Brooklyn felé; három emeletes fehér hajók viszik a népet a szomszédos forgalmi pontokhoz; transatlantikus gőzösök bögnék éjjel-

Mai lapunk 4 oldal.

00000509

kapzsi ember egész község vagyonára ül rá, a hol a lelkiismeretlenség aranyakkal fűdi be a maga bűneit s mások könnyeit: ott nemcsak helyes, de szükséges is, hogy a szövetkezeti eszme kiszorítsa a kufár szellemet s megmentse azt, a mi még megmenthető.

Eddig a szövetkezeti eszme legnagyobb részét mostoha gyermeke volt a magyar államnak. Mi lesz most, ha az állam felretéve eddigi mostohaságát, anyagi és erkölcsi támogatásban, a maga közzegei által fogja erőre segíteni a szövetkezeti. Ha a községek előjárói maguk fognak buzgólkodni abban, hogy községekben hitel-, fogyasztási, tejértékesítő-szövetkezetek, gabonarakta stb. stb. lehetne-hessenek? Mekkora gát fog ez lenni a kivándorlás útjában s mily áldás a nemzeti megizmosodás ügyének.

Ezért üdvözljük községgel megyénk és városunk főispánját, amikor a nemes, nagy eszmékért lelkesülő elméjének értékes gondolatait a maga közzegeinek kezére és gondjára bizza. Mi ezt vártuk tőle s megvalljuk, hogy sok reményt kelt bennünk az ő kezdeményezése. Munkájának meg lesz a maga édes gyümölcse, ha ma, ha holnap nem is, de évek múltán bizonyára s szebb emléket nem állíthatna a maga számára. Mintha népünk anyagi felvirágozásáért fáradozik.

A főispáni rendeletet itt közöljük egész terjedelmében:

Fejérmegye főispánja.

1906. szeptember 13.

Tárgy: Szövetkezetek létesítésének érdekében megindított mozgalom.

Valamennyi járási főszozolgabíróknak!

Főispáni székfoglaló beszédedben résztartam arra, hogy a törvényhatóság választott tisztviselői iránt a hivatali kötelek lelkiismeretes teljesítésén felül „hazaitas intézmények megteremtésében és meglévők támogatásában” nekik szá-

nappal, mint a megrakodott tevék, hogy utnak induljanak: mások egyre folyton érkeznek sok ezer mértől hosszú barázdát vonva a világ-tenger tükörén, amely barázdában drága gyöngyöket hőmpolygát a világkereskedelem az United States kincstáraiba. E gazdagság megigézi a világot s mint hajdan Róma, úgy most New-York képezi célpontját egy új népvándorlásnak. New-York világváros a szó legteljesebb értelmében. Partjai aranyból vannak s huszemeletes házai nagy Wertheim-szekerények: minden emeletről s minden ablakból büvös fény sugárzik, az arany fénye, mely kísértetbe viszi s magával ragadja a világot. A régi Róma a „superbia vitae” kísértetével, Páris a „concupiscentia carnis” igéretével, New-York a „superbia oculorum” hatalmával hódít és bódít. A „Liberty” szobrának fején az ördög ül; fáklája az arany büvös fénye. A „Liberty” is fáklát tart, de ez a fáklja nem mutatna utat Amerikába a modern népeknek; a mai népvándorlás útjait az arany fénye világítja be; az mondja: „gyertek erre” s népek indulnak utána.

Hogy ez a földindulás mily nagy, azt a helyszínen kell látni. Minden európai nemzet sűrűg forog itt; legújabb már Ázsia nyugati része is megmozdult; nemcsak a kínaiak s japánok, hanem szírek, arabok, örmények, maroniták is vándorolnak ide. Nemcsak Ghetto van itt, hanem kínai városrészes is; újságok megjelennek minden nyelven; van kínai és zsidó újság is, ez utóbbi a lengyel zsidóság hebecsurgyás jargonjában; van kínai és zsidó „operaház”, hol az ember megpukkadhat nemcsak a szereplőkön, hanem a nézőkön. S ezt a bábeli összetartja a jobb megélhetésnek öröme s a „biznisz” remény. Az emberek, ha valamiképpen föllátták itt magukat, azt mondják: jó nekünk itt lenni. Építenek há-

rom a vezérszerepet. — A közbizalom által felelősségterhes polcukra emelve, természetesen ők vannak a nép vezetésére, irányításra és anyagi boldogulásának előmozdítására hivatva. — Hangsúlyoztam, hogy a kis ember megélhetését anyagi és erkölcsi függetlenítését csak is a szövetkezeti eszmének minden téren való erőteljes kifejtésében vélem megtalálni és hogy épp ezért vélem ezen eszmét teljes erőmmel támogatni. — Feltétlenül hiszem, hogy főszozolgabíró és szolgabíró urak azon kifejezett óhajomnak, miszerint e munkát vélem megosszák, örömet és hazafüi meggyőződésből eleget fognak tenni. — Most midőn a legszorgosabb nyári munka szunóban van, elérkezettnek látom az időt, hogy egy, a szövetkezetek érdekében megállapított széleskörű aktiót — mely a tél folyamán az eszme erőteljesebb megmozdítását célozza — már most előkészítsük. Hogy magamnak a helyzetről tiszta képet aiktokassak, f. évi szeptember 25-ig a járási főszozolgabíró uraktól a következő kérdésekre várok feleletet.

1. Járásiának hány községében van szövetkezet, vagy ahhoz hasonló alakulat (kölcson-, segély-, krajcár-egylet.)
2. Melyek ezek és mily jelesek?
3. Körülbelül mekkora évi forgalmat érnek el: (koronában).
4. A meglévő alakulatok közül melyik felel meg hivatásának, vagy melyik tengődik és férne reá valamilyen istápolás?
5. Mely községekben volna leginkább és első sorban kívánatos szövetkezetek (hitel? vagy fogyasztó? értékesítő? termelő?) felállítás.
6. Azon egyének községenkénti névszerinti való megnevezése, kik egyrészt elléggé bírják a közbizalmat, másodsorú ugy agítalásuk, mint az eszme iránti hajlandóságuknál fogva a megalakításra legalkalmasabbak lennének?

Hogy a főszozolgabíró urak fenti kérdésekre a nékem szükséges szellemben felelhessenek, röviden vázalom, hogy az említett aktiót miként szándékozom megindítani. A válaszok beérkezése után október hó folyamán egy nagyobb szabású értekezletet akarok Szekesfehervárra egybehívni, mely értekezletre a válaszokban kijelölt egyének kívül még (ha különben az előbbiek között nem volnának is) az összes jegyzőket, a róm. kath. és a protestans egyházak lelkeszeit és tanítóit, a megyei „Gazdasági Egyesületet”, a „Hangya” és a Központi hitelszövetkezet vezetőseit meghívom. — Ezen értekezlet hivatva volna az áramlat hatalmas megindítására, azaz már

melevő és központosított tengődő önálló alakulatoknak a „Hangyába”, illetőleg a „Hitelszövetkezetek központjába” való beolvadására, továbbá minél több életképes új szövetkezet megalakítására.

Nagyon reményem, hogy főszozolgabíró urak azon intencióit, mely engem ezen mozgalom megindításában vezérel, teljes mérvben megértik és átérzik és elváróm, hogy hazafias törekvésemben engem odaadással támogatni lesznek szivesek.

Szekesfehervártott, 1906. augusztus 23.

Széchenyi s. k.

Kormányzati morál.

Sok ellensége van a mostani kormányknak, sokféle váddal illeték s ezek között leggyakrabban azzal, hogy a koalált pártok is csak elveiket hirdetik, abból azonban a tényleges kormányzatba semmit sem visznek át. Egyszóval maradt a régi rendszer s a változás csak annyit, hogy a kormányzat terített asztala mellett most nem a szabadelvűek, hanem a koalicio hatalomra és az anyagi javakra éhes alakjai ülnek, akiknek kormányzati moráljuk van a telen törvény intézkedéseinek személyekre való tekintet nélküli feltétlen érvényrejtuttatása, a törvény előtti egyenlőség, kanem a protekcio, sógorság, komaság, a melynek utjából elűitettek minden politikai és egyéb elvet, mert a fő nem az elv érvényesítése és egy megtisztultabb közállapot krealálása, hanem a saját és hozzátartozói érdekeinek istápolása — esetleg a törvény ellenére is.

Ezek a vádak jutottak eszembe, olvasva Fejérvármegye közigazgatási bizottságának legutóbbi ülésén történeteket.

Maga az eset a következő:

X. felebbezéssel él egy főszozolgabírói határozat ellen a közigazgatási bizottsághoz. Ennek ülésén föláll Y. a sógor és az eladói javaslattal szemben, a mely a törvénytelen felebbezés elutasítását indítványozza, ellenindítványkép a felebbezésnek helyt kíván adni, habár a törvény teljesen védi is a főszozolgabíró határozatát, de más szempont s.b. stb. és a bizottság a törvény el-

zakat, templomokat, iskolákat; alakítanak egyleteket, társulatokat; emlegetik az ó-hazát is közbe: vissza-visszatérnek haza, de a családok s a gyermekek elangulosodnak. Az ó-haza nem bir ez emancipált nemzetekkel, mert az ó-haza szegény s népét nehezen fejleszti. Az új hazában pedig pénz is van, meg valami emberfejlesztő búbaj, mely kiforgatja a magyart, tót, olahot, a szegényt, a vályogvetőt, a kohófitót s egy-két évtized alatt angolt csinál belőlük. Az Ancsák meg a Marcsák, a Zuzkák meg a Zsuzsik, ha főzni, takarítani tudnak, 16—20 dollárt kapnak havonként; az pedig 40—50 forint s „hány ezer van itt ilyen, hát még milyen kerestetek — mondotta nekem az egyik derék, zempléni leány önértettel — hisz az amerikai mind magyar szákcácsnét akar. Nem ismerne rájuk, ha találkoznék velük — folytatta — szép „bluzt” hordanak s kulap van a fejükön, sétálni lejárnak a Centrál-parkba s „ice-creamet” esznek a Cuney-Island-en, de azért meglátszik, hogy kik . . . a körműkön.” No de hát mire való a kesztyű?!

Ez a népmozgalom óriási tömegeivel imponál; világot mozgat. Kikötője is azzal imponál, hogy egy világ evez benne. Gépeik, járaik is a tömeg, a „massa” csodái. Termelése is „en gros” megy. Városai a földből nőnek s szétterpeszkednek, hogy órahosszát vágta végig rajta a villamos. Még a látványosság s a szórakozás is ezt a stílust követi. A Cuney-Island a Városligetnek s a bécsi Praternek sokszorosán bővített kiadása. Van ott minden, a mit a világon csak látni s megtapasztalni lehet, kutya- és majom-színházról kezdve akár egész a delhi indiai ünnepi fölvolulásig; hinták, vízeseken való ladikázások, Mont-Pélu folytatatosan megújított kitérői, a tűzoltóság bemutatkozása válasszággal égő házakon, a Szent-Márk-téri torony villamos kivilágításban,

cirkusz, csepp-utazások, tengeralatti utazások, jövendőmondók, hypnotizálók, hindu csoda evők s mindenütt tengernyi népség, mely bamul nevet, mulat. Ha aztán baj van, az is nagy arányokban lép föl; az ember itt keveset ér; az élet könnyen pusztul. A vonatok örületesen vágatnak; kiskislanak, vagy az örvényekbe ugranak; no de annál több lesz a munka, a megrendelés; csak vasuti bakterre nem költenek; az luxus volna. A családok is óriásiak; a new-yorki csepp-városháznak hőmérői a számlákban 16.000 dollár árban szerepeltek!

Tehát az élet s a tevékenység stílusa itt a masszív nagyság! S ennek a masszív-nagyságnak nem volna New-Yorkban valami szemléltetése, valami monumentális emléke? Sokáig ke-restem, hogy mi volna az; végre meglettem. Nem dóm, nem palota, hanem az új William-Bridge, az az új vashíd, mely New-Yorkot Brooklynnal összeköti! Szinte rémületes, nagy mű, Három emeletben száguld rajta a villamos, az elowated-vasut, az embertömeg s a kocskis és fogatok; óriási vasszerkezet, melyet négy vaskötél tart. Ez az amerikai szellemnek monumentuma. Tömeg, erő, hatalom van benne, tenger fölött köt össze városokat; mélység fölött boltozódik s oly magasba emel, hogy szédül az ember saját nagyságától s mindezek dacára egy csepp szépség sincs benne. Erő, tömeg, óriási arányok szépség nélkül . . . ime az amerikai szellem jellemzése! Élet, pezsgő, nyüzsgő élet, de szépség nélkül; ilyen az amerikai élet!

Prohászka Ottokár dr.

lenére a más szempontra helyezkedik és a felebe-
beszések helyét ad.

Nem nagy jelentőségű az eset, de jellemző
és az ellenfél által nagyon kihasználható, a mint-
hogy a régi rendszer lapja a „Székesfehérvár és
Vidéke” tényleg ki is használható, mert bizony ez
a dolog, ha csak botlás — akkor véték, de ha
rendszer lenne belőle, akkor nagy bűn s épen
ezért foglalkozunk egy kissé vele.

A régi szabadelvű rendszernek volt politi-
kai morálja, hogy mindenenk fölé a pártérdeket
helyezte s ennek keretén belül az egyéni érde-
ket, a melynek érvényesítését sem törvény, sem
erkölcs, sem tisztesség nem akadályozhatta. Ez
a rendszer vitte a fórumra a kufárkodást, kal-
márkodott mindennel, értékelt mindent és ezzel
akarta összegombolyítani azokat az érdekszála-
kat, a melyeket felbonthatatlannak hitt.

Ezen immorális alapokon nyugvó kormány-
zati rendszer ellen az akkori ellenzék természetesen
kemény harcot indított, kormányzati moráljául
felállította a közérdek elsőségét a magánérdek
felett, a törvények uralmát mindenenk felett. Os-
torozta a kalmárokat, akik nemcsak áruikat,
de önmagukat is áruba bocsajtották és a kufárokat,
akik az anyag mellett az embert is megvették s
a közvagyon sáfárjait hülsen vagyonkezelésükért
megbélyegezni igyekezett. Szóval az anyagi fölé
helyezte az eszméit, az immorális fölé a mor-
rálisat.

Ugy tudjuk, hogy az ellenindítványozó Y.
és az indítványra szavazó bizottsági tagok az
ellenzék elveit hirdették s ostromozták a régi rend-
szert, az abban divó protekciót, nepotizmust. Nem
hisszük, hogy elveiket megváltoztatták volna,
hisz azon politikai pártok tartoznak, amely
a közélet purifikációjára vállalkozott, inkább egy
kicsit megfélemedtek az elvekről és épen ezért
figyelmeztetjük őket: „Vigyázzatok, hogy kísér-
tetbe ne essetek.” Kezökbe a közhatalom egy
része lett letéve, azzal csak a törvény érvényre
juttatása s nem kijátszása, mellőzése v. g. élt
ellenek. Kötelez az a törvény és morál. A törvény
adja kézbe a hatalmat, ez és a morál kötelez
annak megtartására, s ha valaki e kettőt meg-
sérti, elveszti a bizalmat, amely őt a közhatalom
részesévé tette s nincs többé mit keresnie a
fórumon.

Fokozódott igyekezettel keresik a jelen ko-
mány ellenségei a kormány, vagy támogatóinak
következeten, a vallott politikai elvekbe ütköző
cselekményeit, hogy abból fegyvert kovacsoljanak
ellenünk s mérgezett rágalomokkal megtámad-
hassanak, épen azért vigyáznunk kell egymásra,
a gyengéket figyelmeztetni kell, mert a mostani
kormányzati program fentartása, érvényre
juttatása nem egyéni, de nemzeti érdek,

Jus—.

ÜJDONSÁGOK.

— **Megyéspüspökünk és az amerikaiak.**
Két évvel ezelőtt Amerikában járt megyés-
püspökünk. A legkedvesebb emlékeket
hozta magával és hagyta maga után. Az
amerikai magyarok azóta sem felejtették
el a kiváló főpásztort. Püspöki miséjére
egy gyönyörű pásztorbottal kedveskedtek
neki s váltig hitták, hogy mint püspök áll-
jon élére az amerikai magyarságnak. Most,
hogy az amerikai magyarok Budapesten
szobrot állítottak az amerikai Egyesült ál-
lamok megteremtőjének: Washingtonnak,
a régi ragaszkodás felébredt szívükben s
felkérték főpásztorunkat, hogy itt időz-

suk alkalmával legyen velük. Dr. Pro-
házska Ottokár püspökünk ennek alapján
szombaton délelőtt beszédet tart az ame-
rikai küldöttségnek Szt. István király
szobránál, mely alkalommal az amerikai
magyarok megkoszorúzzák a szobrot. A
diszes koszorút a „Szűz Mária Magyarok
Pátronája” című amerikai katolikus szü-
vetség és a south-bendi katolikus ma-
gyarság küldötte, a 4 méteres babér-
koszorút dr. Bárándy Oszkár teszi le a
south-bendi magyarok nevében. Vasárnap
(16-án) reggel a Washington szobor lelep-
lezése lesz. Az ünnepély a Szt. István
Bazilikában kezdődik, hol dr. Proházska
Ottokár megyés püspök fog pontifikálni
az Amerikából jött katolikus papok
segédkezésével. Mise után lesz a szobor
leleplezése a Városligetben.

— **Személyi hir.** Gróf Zichy Jenő,
városunk országyűlési képviselője teg-
nap Székesfehérvárot tartózkodott

— **Köszönetnyilvánítás.** Fogadják mindazok,
akik boldogult kedves jó Endre fiám elhunytá al-
kalmával részvétüknek bármimódon kifejezést ad-
tak; de különösen dr. Proházska Ottokár megyés-
püspök ur öméltsága, aki fiamat súlyos beteg-
ségében több ízben meglátogatta és kegyes szav-
akkal vigasztalta; Beck Ignác cs. és kir. főhad-
nagy, hadapródiskolai tanár ur, aki nemes szívé-
lő vezérelve áldott jószágának annyi jelet tanusi-
totta; K. Horváth István belvárosi plebanos és
dr. Varga Damján ciszt. főgimnázium tanár urak,
akik fiamat szent vallási türelmében megerősít-
tették — ez uton is a magam és családom leg-
mélyebb és leghálásabb köszönetét. Székesfehé-
rvár, 1906. szeptember 10. Tóth Artur.

— **Közigazgatási ülés a városnál.** Székes-
fehérvár szab. kir. város közigazgatási bizottsága
tegnap délelőtt tartotta rendes havi ülését gróf
Széchenyi Viktor főispán elnökölte mellett. Az
ülésen megjelent gróf Zichy Jenő városunk orsz.
gyűl. képviselője, aki tegnap Székesfehérvárot
tartózkodott.

Az ülésen jelen voltak: Havranek József
polgármester, Tóth István főjegyző, Tóth Aladár,
Szentgericezi Nagy Géza kir. segédtanfelügyelő,
Vajda Géza kir. főmérnök, Tóth Artur, Turján
József kir. pénzügyigazgató, dr. Fanta Adolf,
Farkasdy Dezső, dr. Bierbauer Viktor tiszti-főorvos,
Dieballe György közigazgatási előadó, dr. Saara
Gyula, id. Almássy Ferenc, dr. Löwy Karoly,
Karl István, Mészáros Győző kir. állatorvos, dr.
Kövesy István.

Gróf Széchenyi Viktor főispán megnyitván
az ülést, Havranek József polgármester jelentést
tett a rendőrség működéséről és a polgármesteri
hivatal ügyforgalmáról.

Dr. Bierbauer Viktor tiszti főorvos jelentése
szerint a város közegészségügye augusztus hóban
sokkal kedvezőbb volt, mint az előző három
hónapban. Legújában több hasihagymáz meg-
betegedés fordult elő.

Turján József kir. pénzügyigazgató jelenti:
a kincstári követelések összege beleszámítva a
hátralékokat 1.832,341 korona. Erre befizettetett
1.360,188 korona. Hátralék 471.533 korona. Ház-
adómentesség 30 esetben engedélyeztetett.

Szentgericezi Nagy Géza kir. segédtanfel-
ügyelő bemutatja Renaudné B. Berta, dr. Neiszer
Mária, Barna Margit, dr. Krizsa Melitta és Littyán
Viktoria tanárnők díjleveleit és kéri azoknak
jövohagyási záradékkal való ellátását. A kultusz-
miniszteri rendelet az államilag segélyezett közési
polgári iskolák tanító részére kezdőfizetésül 2000
koronát, négy év után 2200 koronát biztosít. A
segédtanítók kezdőfizetése 1400 korona, négy év
után 1600 korona.

Az ülés végén Havranek József polgármester
szép szavakkal emlékezett meg a Szombathelyre
áthelyezett Bognár József főállatorvos helyben
kifejett működéséről. Indítványára a bizottság
Bognár Józsefnek köszönetét szavaz és erről őt
értesíteni elhatározta.

A közigazgatási bizottsági ülés fél 12 órakor
ért véget.

— **A város közegészségügye.** Dr. Bierbauer
Viktor városi tiszti főorvos jelentése: A város
közegészsége a lefolyt augusztus hónapban jobb-
nak mondható mint volt az előző három hónap-
ban. Igaz ugyan, hogy a halálozási szám nagy,
de ezzel szemben a születések száma is jóval
magasabb. A kanyaró és vörheny még mindig
van, hasihagymáz esetek is voltak jelentve, de
ezen esetek mind behurcoltak, s így nem váro-
sunk volt a fertőzési hely, legalább itt megállá-
pítani nem lehetett. A hasi hagymáz betegek leg-
inkább kórháziak, seregélyes vidékéről. Városban
4 beteg ápolatott. Egyik Külső-berényi-ut, egyik
Reseta-utca, egy másik Megyeter és egy Ósz-utca.
Ezen leirt betegségek kivül a csecsemők nyári
bélhuruját jelelhetem e hónap uralkodó megbé-
tegetüléseinek. Részletes jelentésem a követke-
zőkben nyitom: Született 112, törvényes fi 41,
nő 57, törvénytelen fi 6, nő 2. — Házasságra
19 pár lépett. — Elhalt ellenben 87. Ezek között
fi 44, nő 43. Ebből 7 éven alul volt törvényes
fi 16, nő 12, törvénytelen fi 2.

A vármegyei Szt.-György közkórháznak 21
halottja közül 10 volt székesfehérvári lakos. —
Születési többlet 25. — A 11 idegenből idehozott
s itt elhalt egyéneket beszámítva szaporodás 36.

Nevezetesebb halál okok: Vele született
gyengeség 3, görcsök 1, bélhuruj 16, vörheny 2,
hasihagymáz 2, tüdőlob 2, tüdővész 7, vizkór 3,
elmebaj 4, aggkór 12, véletlen 3. (Lövés a szőlő-
hegyen, leforrázás, elégs.)

A járványra fajúlató kórok állan a kö-
vetkező volt: Hasihagymáz 10 eset, ebből gyó-
gyult 1, elhalt 2, ápolás alatt maradt 7. (Ebből
6 eset kórházi. Seregélyes, Selymes pusztá,
Hypolit pusztai napsz.) Kanyaró maradt 11, sza-
porodott 27, összesen 38, gyógyult 32, maradt 6.
Vörheny maradt 15, szaporodott 28, összesen
43, ebből gyógyult 26, meghalt 2, maradt 15.
Difteritis 1, gyógyult. Járvány kórház nyitva van.

— **A szociáldemokraták és Polgári Dalkör.**

Bizonyára csodálkozva nézik olvasóink a fenti
címet. De nem ok nélkül. Hogyan is kerülhet egy
címba a megtestesült hazafislag és „hazátlan bi-
tangokkal”? Lehet-e egy napon említeni megbot-
ránkoztatás nélkül a tiszta erkölcs kulturának baj-
nokait a meghibbant agyvelű erkölcsrontókkal?
Összekeverültek-e a legtisztább idealizmus a legoca-
mányabb materializmussal? A cím története a kö-
vetkező: A Székesfehérvári Polgári Dalkör —
mint tudjuk — oly ideális gondolkozása, önzet-
len és faradhatatlan fiaiak tisztelgetreméltó egye-
sülete, amelynek tagjai a napi munkáik fáradsá-
gait dalolva pihenik ki; oly testület, amely a jó-
nak, igaznak és szépségnek kultuszáért rajongó lel-
kesedéssel kész áldozni is; azoknak társasága,
akiknek szívét mélyen áthatotta a hazá és tiszta
erkölcs lángoló szeretete. Hogy ez az érdemes
egyesület mily szépen teljesítette magára vállalt
nemes hivatását, azt mindnyájan tudjuk, hisz z a
Polgári Dalkör dicsőséges szereplését mindnyájan
örömmel szemlélhettük. Mint minden tisztelre-
méltó testület, ugy a Polg. Dalkör sem tetszett a
szociáldemokraták főjakabjainak; ki is adták te-
hát a jelszót, hogy fell kell robbantani. Hitük
szerint ez nem is lesz nehéz dolog, hiszen tagjai
legnagyobb részt iparosok, akik közül nem egy
tagja a szervezetnek is. Hogy a dolog könnyeb-
ben menjen, egy furfangos tervet eszeltek ki. Ki-
mondották, hogy ők is dalárdát alakítanak, amely-
nek azután a Polg. Dalkör szervezetbeli tagjai
valóságos oszlopai lennének. Fel is szőlítették a
kiszemeltek; de próbálkozásukat csufos kudarc
érte. Egy-két gyengébb jellemű gyámoltalanabb
tagját ugyan — fenyegetések árán — sikerült
kiugratniok; de a tisztességesebb elem felhábo-
rodva utasította vissza a nemtelen célu felszólítást.
A dolog most akként áll, a szilárd jellemű fér-
fiakat, mert tartanak tőle, hogy a bennük veszi-
tendő erkölcsi tőke a szervezetre nagy csapást
jelentene. Most tehát a Polgári Dalkör megfeszít-
ván az amugy sem értékes elemektől, csak annál
szébben, annál tökéletesebben teljesíti szép hiva-
tását. A szervezeti dalárda pedig befagyott, mert
sem használható tagokat nem sikerült fogniok,
sem pedig karmester nem akad, mert senki sem
hajlandó a „hazátlan bitangok” karmesierévé sze-
gődéven a városban megvetetté lenni.

— **Sajtópör.** Azt hisszük, az utolsó sajtópör is lezajlott, amelyet a Fejérmegyei Napló ellen indítottak. Berger Béláné, a bluzkirályné volt a vádló, mert amint mondotta, a Fejérmegyei Napló „Poloska” című híre őt közmegejtésnek tette ki és becstelében mélyen sértette.

De hát mit is írt a Fejérmegyei Napló? A múlt év márciusában többen figyelmeztettek bennünket, hogy a Berger Béla cég női confection-üzlete, amely pár hónappal előbb nyílt meg, üres bolttal megbukott s alig hogy becsukódott, pár nap múlva dusan felszerelve ismét kinyílt. A külső bőség a cég tábláján csak egy betűcske volt: Berger B. helyett Berger K., amely betűcsere azt jelentette volna, hogy az üzlet a férjről a feleségre szállt volna át. Sokan a közönség megejtését látták a dologban s mi nem tettünk egyebet, minthogy a rendőrség figyelmét felhívtuk a dologra, amint hogy a rendőrség tényleg vizsgálatot is indított s a cég táblája a rendőri beavatkozás következtében rövid idő múlva megváltozott, a rendőrség, valamint a közel lakók figyelemmel kísérték a Berger-üzletet s így történt, hogy mikor Berger Béla fél év múlva „gondatlanságból” felgyújtotta a már újra teljesen kiürített, de jól bebiztosított boltot, még ki sem ért a városból s már a rendőrség foglya volt s a boltja tüzet is elnyomta a tűzoltóság.

Csak a vak nem látja ebben, hogy a Fejérmegyei Naplónak nem Bergerek személyére, hanem üzleti manőverezésére volt megjegyzése a mint a tények fényesen be is igazoltak, hogy nem alaptalan megjegyzése. Berger Béláné, a bluzkirályné azonban nem így vélekedett, hanem a beczve „spenótlapnak” nevezett újság basabjain nekironott szerkesztőnk személyének s a napkeleti szótár összes virágaival rakodott ki a világ ele. Beszélő alávalóságáról, gonoszlelkűségéről, perfidiaról s főleg a sajtószabadság meggyalázásáról, végül pedig felült a kakasülőre s kinyilvánította, hogy szerkesztőnk megvetésével sújtja. Szerkesztőnk nem levén se azelőtt, se azután barátja a sajtópörnek, nem indított íret ellene, hanem meghegyezte a tollát s a helyzet által melyen meghatva írt egy cikket Bergerné, illetőleg Bergerék ellen ily címen: Poloska. Hát az igaz, hogy abban a cikkben nem épen dicséretet hangoztak Bergernéről s egy kissé erősen penegtet a hurok, de hát ki tehet róla, ha Bergerné maga ajzotta fel őket. Többek közt felcimitette azt is, hogy Bergerné a bukás napján, a mikor mint maga vallotta, az éhenhalás szörnyű keresztutján állott — selyembe öltözve, mint egy hamisítatlan bluzkirályné a színház pályaháiban ilatozott. — Bergerné válasza erre az volt, hogy dr. Kovács János által pert akasztott félélőnk nyakába. Hosszas hercehurca után tegnap zajlott a nevezetes ügy a kir. törvényszék előtt s a mint előrelátható volt, *felmentéssel végződött.*

A tárgyalást dr. Keczan Izidor kir. törvsz. bíró mint elnök vezette. Szavazó bírák voltak: Tömörly József és Siposs Sándor. Bilkei Ferenc dr. Holly Géza védte.

Kovács János dr. mindenáron szerette volna a rágalmazás vádját fentartani Bilkei ellen. A kir. törvényszék azonban, mivel az inkriminált tételek valóságon alapulnak s a Berger-cég ellen csakugyan folytat a bíróság vizsgálatot hamis bukás miatt, a vádat elutasította. Dr. Holly Géza mindenekelőtt viszonzádat emelt Berger Béláné ellen becstelésértés miatt, a mit a bíróság el is fogadott. Bilkei Ferenc előadja, hogy Bergeréket egyáltalán nem ismerte s csak a Berger cég ellen hívta fel a rendőrség figyelmét. A „Poloska” című cikket jogos felhaborodásában írta akkor, a mikor Bergerné durva hangu nyílt levelét olvasta. A bíróság a vád- és védbeszédnek meghallgatása után Bilkei Ferencet felmentette a vád alól, mert az általa közöltöket nem találta olyanoknak, a mik Bergerné becstelét kisebbitettek volna. Viszont felmentette Bergernét is azon az alapon, hogy sértési nem Bilkei Ferencre vonatkoznak,

a ki a kérdéses cikket nem írta, hanem, a cikkiróra, az pedig nem Bilkei volt. A két védő megfelelő-bezte bíróság ítéletét a királyi táblához.

— **Tűz Inotán.** Tegnap éjjel fél 2 órakor Espár Imre inotai földmivesgazdának a községtől két kilométernyire fekvő lakóháza kigyuladt és a szomszédos istállóépülettel és felszerel együtt leégett. Nagymennyiségű gabona és ruhanemű lett a lángok martalékává. A kár meghaladja a 2000 koronát, melynek egy része azonban a biztosítás révén megtérül. A tűz valószínűleg gyújtogatásból keletkezett.

Cimbalomtanítónó. *Glász Bella, ki az országos m. kir. Zeneakadémián Km László, Herzfeld és Szautner Zs. tanárok kitűnő sikerrel végzett tanítványa volt s a kinek jellekai, valamint énekét is többször dicsélték már városunk közönsége a St.-István-Teremben rendezett estélyeken — elavall tanítványokat cimbalomtanításra, akár hánél, akár saját lakásán (Sarló-u. 3.) A tanulási díj közös megállapodás szerint.*

— **Civakodó szomszédok.** Kondor János és Szabó Sándor sergélyesi lakosok között napirandén voltak a civódások. Kevés nap mult el anélkül, hogy Kondor és Szabó vagy pedig hozzátartozók össze nem szólalkoztak. A napokban Kondor Jánosnak valami alapos sértést vágott Szabó Sándorhoz, mire ez arculesapta az asszonyt. Most már Kondor János is beavatkozott a dologba és Szabóra támadt. A két atyai véreserte egymást, úgy hogy most súlyos testi sértés címén tettek egymás ellen feljelentést.

A betörők munkáiban. Az elmúlt éjjel betörők jártak Braun Lajos lisztkereskedőnek a Ponty vendéglőben lévő lakasan. A betörők a várkörúti csatornapart felől, valószínűleg létra segítségével bemásztak Braunek éléskamrájába és onnét mintegy 600 korona értékű ruhaneműt és élelmiszert loptak el. — Ugyancsak ezen tettesek a palotai utca 17. szám alatti házban is jártak és innen Kárnik Vilmos kárára egy libát loptak el. A rendőrség több gyanúok alapján leirtározta Papp Imre és Szijjártó József csavargókat, de ezek tagadják a betörés elkövetését. A nyomozás folyik.

— **Elfogott tolvaj és orgazda.** Klein Bernát sergélyesi kereskedőnek tegnapi reggelre benyomták üzletének ablakát és az így támadt nyilvánosan keresztül hat fejkendőt és két nagykendőt loptak el. A tolvaj megkeresésére a csendőrség megindította a nyomozást. Kiderült, hogy a tolvaj Rapai Ferenc sergélyesi lakos volt, aki a lopott kendőket Frennd Istvánnak adta. Ugy a tolvajt, mint az orgazdát feljelentették a helybeli kir. ügyészségnél.

— **ERTESITES.** Az őszi idény beálltával a n. é. hölgyközönségnek ajánlom dusan felszerelt raktárokat melyben a legjobb minőségű és legújabb divatu kelméket tartom. — Kiváló tisztelettel: Fráter Izidor, női-szabó.

— **Az éjjeli ör.** Régi haragosa volt Rozsnyák Tamás, 30 éves tárnoki illetőségű lakos éjjeli ör Rezsnyák István, 22 éves szintén ottani lakos földmivesnek. Többször birokra mentek pusztá marokkal, de aki az érkesedett küzdelmeknek mindig megadta az árát az Rezsnyák Tamás volt, mert alaposan meggyomrozva került ki ellenese kezéből. Gondolt egyet, hogy így meg amugy befűt ő annak a legénynek s amikor 1. évi február hó 11-én mint éjjeli ör volt kirendelve botjával jökörát húzót hátulról a mellette elhaladó legény fejére. Rezsnyák István sem volt rest, rövidesen öre kapta az atyait s meghentergette az utca porában, miközben Rozsnyák Tamás urának a fejen és a karján bőrfolytonossági hiányok keletkeztek, szóval 8 napon belül gyógyuló sebeket kapott. Talán éppen ezt varta, mert már másnap feljelentette Rezsnyák Istvánt, hogy őt mint éjjeli ör hivatalos teendői alkalmával tetleg bánalmazza. Rezsnyák István természetesen viszonzádat emelt emelt ellene. Így ke-

rült f. hó 11-én Rezsnyák István hatóság elleni erőszak és könnyű-tesisértés, Rezsnyák Tamás pedig hatalommal való visszaélés vétségével vádolva került a helybeli kir. törvényszék elé. A törvényszék elnöke volt: Keczan Izidor kir. törv. bír. írelőbírák Siposs Sándor és Tömörly József kir. törv. bírák; jegyző: dr. Horváth Gyula, vádhatóság dr. Haicsek Gyula kir. alügyész. A törvényszék Rezsnyák Istvánt az ellene emelt vád alól felmentette, míg Rezsnyák Tamást bűnösnek mondta ki s több enyhítő körülmény figyelembe vételével 10 korona pénzbüntetésre, esetleg egy napi elzárásra ítélt. Elítélt az ítéletben megnyugodott, míg a kir. ügyész a felmentés miatt s az ítélet súlyosításáért felebbezett.

— **Zongorahangoló.** Novák József, elsőrendű fővárosi konzert zongorahangoló, állandó lakását Rákóczi-utca (regi Kórház-utca) 17. sz. alá tette át. Elvállal hangolásokat helyben és vidéken a normális áron.

Több oldali felszólításra van szerencsém a n. é. közönséggel tudatni, hogy hetenkint csütörtök, péntek, szombat és vasárnap a felvételeket személyesen esz-közliöm. Szigeti és Társa fényképész, Székesfehérvár. Kossuth-utca 9. sz.

12853 1906.

Árlejtési hirdetmény.

Székesfehérvár szab. kir. város a Simor utcának a Haltértől a Tolnai utcáig terjedő szakaszán előforduló összes csatornázási munkálatoknak a városi közgyűlésnek 1906 évi 212/1224 sz. a. kelt határozatával elfogadott két terv és egy költségvetés és műszaki feltételek szerint, illetve az azokban kitüntetett minőségű anyagokból, valamint azokban kiteit méretekhez képest és ott leirt módon elkészítését vállalkozás útján eszközli.

A vállalkozás zártajánlatok útján történik. Az írásbeli ajánlatok mintája a következő:

„En alulírott a Székesfehérvár szab. kir. város által a Simor-utcának a Haltértől a Tolnai-utcáig terjedő szakaszán készítenő összes csatornázási munkálatokat s ahhoz tartozó anyagbeszerzéseket és szállításokat, miként azok a meglevő és általam betekintett építési okmányokban, nevezetesen egy építési tervben és egy költségvetésben kitüntetve vannak illetőleg az építési bizottság későbbi rendelkezései szerint szükségessé válandának, a velem közölt egy költségvetés minden egyes tételénél kitért egyedi árakból, azaz száztói, engedés, felülfizetés mellett elvállaloni, egyuttal kijelentem, miszerint az ezen munka teljesítésére vonatkozólag Székesfehérvár szab. kir. város közgyűlésének 12,224. sz. a. kelt határozatával megállapított feltételeket ismerem és azokat magamra nézve kötelezőknek kijelentem.

A kívánt bantápnéz fejében 314 koronát szóal háromszázötvennégy koronát készpénzben, következő értékpapirokban ide mellékelve betérjesztem.

Kivülről: Ajánlat a székesfehérvári Simor-utcai munkálatokra.

Felhívatnak tehát mindazok, kik ezen vállalatot elnyerni óhajtják, hogy zárt ajánlataikat a városi közigazgatási hivatalba folyó 1906. évi szeptember hó 15-én délelőtt 10 óráig beadni el ne mulasszák, mert a később érkezettek figyeli mbe nem vétetnek. Az árlejtés egyéb feltételei alulírott hivatalos helyiségében (Városház 10) minden nap a délelőtti hivatalos órák alatt betekintheők.

Székesfehérvárott, 1906. évi szeptember 7.

Polczer Péter, s. k. gazd. tanácsos.

Tüdőbetegségek, hurutok, számar-köhögés, skrofulozis, influenza
ellen azáltalán tanár és orvos által naponta ajánlja.

Sirolin

„Roche”

Kapható orvos rendelésre a gyógyszerházból. — Ára ötvencent 4.— korona.

F. Hoffmann-La Roche & Co. Basel (Svjt.)

Nyomatott az Egyházmegyei Könyvnyomdában, Székesfehérvárott.